

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی تاثیر نقش خانواده درافت تحصیلی دانش آموزان

آسیه نرماشیری^۱، آمنه رئیسی^۲، معصومه اربابی^۳، سمیه اربابی^۴، محبوبه اربابی^۵

۱-دانشجویی کارشناسی ارشد مدیریت و برنامه ریزی آموزشی

۲-دانشجویی کارشناسی امور تربیتی، دانشجو معلم شهرستان قصرقند

۳-فوق لیسانس روانشناسی عمومی، معلم خرید خدمات شهرستان مهرستان

۴-دانشجویی کارشناسی آموزش و پرورش ابتدایی، دانشجو معلم شهرستان مهرستان

۵-فوق لیسانس روانشناسی عمومی، معلم شهرستان مهرستان

چکیده

یکی از مهمترین مسائل نظام های آموزشی موضوع افت تحصیلی است. این پدیده علاوه بر زبان های بسیار اقتصادی به دلیل تکرار پایه، آثار سوئی بر سلامت روحی دانش آموزان و نگرانی ناگواری برای خانواده ها به دنبال دارد. هدف پژوهش حاضر بررسی نقش خانواده در افت تحصیلی دانش آموزان می باشد همسویی بین یافته های پژوهش حاضر و یافته های پژوهش های انجام شده بیانگر آن است که براساس پژوهش

های انجام شده و با توجه به اهمیت تعاملات خانوادگی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و اینکه عوامل خارجی هم به واسطه عوامل خانوادگی بر تحصیل و درس نوجوانان تاثیر میگذارند، بنابراین شیوه های مؤثر و کارآمد تعاملات خانوادگی به عنوان مؤلفه های اساسی در حوزه تحصیل دانش آموزان باید مدنظر قرار بگیرد. اولیای خانه و مدرسه باید در این حوزه با تلاش و دقت نظر جهت این مهم بکوشند نوجوانان علاوه بر حضور فیزیکی و حمایت مالی خانواده به حضور روانی، احساس همدلی و درک شدن از طرف والدین و دریافت حمایت آنان و وجود جو صمیمانه و توأم با اعتماد و احترام متقابل و پذیرش نامشروط از طرف والدین نیازمندند تا بتوانند مسیر رشدی و تحصیلی خود را به درستی پشتسر بگذارند

کلمات کلیدی: افت تحصیلی، خانواده، دانش آموزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

باید این مطلب مهم را در نظر داشت که جوامع پیشرفته بشری با عنایت به توسعه آموزش و پرورش خود توانسته اند پله های ترقی و توسعه همه جانبه را به پیمایند. در توسعه آموزش و پرورش ملاکها و فاکتورهای متعددی نقش دارند. مهمترین آن نظام ارزشیابی در آموزش می باشد. آموزش را می توان به عنوان فرایند کنش متقابل معلم و دانش آموز تعریف کرد که به موجب آن تجارب مناسب یادگیری برای رسیدن دانش آموزان به هدف های آموزش و پرورش فراهم می شود. در آموزش و پرورش سنتی ارزشیابی به عنوان آخرین حلقه های فرایند یاددهی، یادگیری تلقی می شود که در پایان دوره آموزشی برای جدا کردن دانش آموزان با توانایی یادگیری متفاوت به کار می رفت. امروزه ارزشیابی را بخش جدایی ناپذیر فرایند یاددهی - یادگیری می داند که همراه با آموزش و در ارتباط تنگاتنگ با آن، به گونه ای مستمر انجام می گیرد و به جای تاکید بر طبقه بندی دانش آموزان و مقایسه آنان با یکدیگر، هدایت یادگیری آنان را مرکز توجه خود قرار می دهد (حسینی، ۱۳۸۴)

افت تحصیلی یکی از معضلات نظام های آموزشی است که به شی های گوناگون مانند عدم موفقیت دانش - آموزان در دستیابی به اهداف مقاطع تحصیلی مربوطه و تکرار پایه های تحصیلی، ترک تحصیل زودرس و بیکاری و بلا تکلیفی خود را نشان میدهد (پورشافعی، ۱۳۷۰ به نقل از صمدی، ۱۳۸۶) در مدارس امروز تلاش برای برقراری ارتباط با دانش آموزانی که انگیزه خود را به یادگیری از دست داده اند. یا آنهایی که بنا به دلایلی دچار شکست تحصیلی یا ترک تحصیل شده اند، برای تمامی معلمان تجربهای دلسردکننده و بسیار معمول است. متأسفانه تعداد این دانش آموزان در مدارس روبه افزایش بوده و افزایش این معضلات و پیامدهای آن باعث شده است که معلمان به شدت نیازمند کسب اطلاعات بیشتر در مورد انگیزه دانش آموزان و استفاده از این اطلاعات جهت ترغیب آنان به کسب دیدگاه های مثبت در مورد خود و یادگیری باشند. درک انگیزش دانش آموزان و عوامل مرتبط با آن به شیوهای که بتوان در جهت حمایت و تقویت آن گام برداشت، میتواند آموزش را به تجربهای مثمر ثمر تبدیل کند و مسائلی مانند: انگیزه و خودکارآمدی را تحت تأثیر قرار دهد و باعث افزایش آنها شود و منجر به تعدیل افت تحصیلی دانش آموزان شود (مک کومبزوپاپ، ۲۰۰۲ ترجمه ابراهیم قوام، ۱۳۸۴)

با توجه به اینکه خانواده مناسبترین نظام برای تأمین نیازهای مادی، روانی و معنوی انسان بوده و بهترین زمینه را برای تأمین امنیت و آرامش روانی اعضاء، پرورش نسل جدید، اجتماعی کردن فرزندان و رفع نیازهای عاطفی فراهم مینماید (رحیم آقایی، شهبازی، ۱۳۹۴) از طرف دیگر خانواده برآیند یا انعکاسی از کل جامعه است. نقش اصلی و آشکار خانواده انتقال ارزشها و میراث فرهنگی و اعتقادی حفظ روابط خویشاوندی، پرورش و تربیت شغل و تأمین نیازهای اساسی انسانوبالآخره تعامل روانی و عاطفی در افراد آن است (نوابی نژاد، ۱۳۹۵)

و همچنین تعاملات خانوادگی به عنوان یکی از اساسی ترین ابعاد خانواده و یکی از اصلیتترین عوامل تاثیرگذار در فرایند رشدی اعضای خانواده بویژه فرزندان است و منظور از آن کمیت و کیفیت ارتباط بین والدین و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فرزندان است، ارتباطی که با در نظر گرفتن طیفی از قواعد ساختاری، قدرت، نقش، وظایف و حقوق طرفین را معین کرده و در قالبی توأم با صمیمیت پیوستگی ارتباطی موجود و تداوم این سیستم اجتماعی را در طی زمان ممکن امکانپذیر می نماید (حبیبی و مظاهری و دهقانی، ۱۳۹۳) یکی از اصلیتین نیازهای بشری نیاز به تعامل و ارتباط با دیگران است، تعاملاتی که یکی از شناخته شده ترین آنها تعاملات درون خانوادگی است، تعاملاتی که ضمن ایجاد احساس امنیت و آرامش در افراد، شکل گیری نظام خانواده و تداوم آن را در طی زمان ممکن میسازد (جاویدی و همکاران، ۱۳۹۴)

شاید بتوان گفت عامل مؤثر در شکل گیری دانش آموز نسبت به تحصیل خانواده است. اینکه والدین با دانش آموز و درس او چگونه برخورد کنند و در الگوهای تربیتی خود برای چه نوع رفتارهایی ارزش قائل شوند، یکی از عوامل اساسی در شکل گیری نگرش دانش آموزان نسبت به تحصیل است. چنانچه نگرش خانواده نسبت به مدرسه، معلمان و درس منفی باشد یا بین آنچه میگویند و آنچه عمل میکنند تفاوت وجود داشته باشد، طبیعی است که به تدریج فرزند آنها نیز نگرش منفی به درس و تحصیل پیدا خواهد کرد. در موارد بسیاری علت افت تحصیلی و یا شکست تحصیلی به اینگونه نگرشهای منفی، تضادها، مساعد نبودن شرایط خانواده از نظر عاطفی و روانی و... برمیگردد (افضلی، ۱۳۹۲)

بیان مسئله

آموزش و پرورش بهترین عامل انتقال سرمایه های مادی و معنوی و وسیله ایی برای پایداری، ترقی و تحول نظام اجتماعی است. اگر این تحولات در جامعه های صورت نگیرد باید به دنبال شناخت علل آن باشیم تا راه حلی برای تحقق آن بیابیم. در این زمینه افت تحصیلی به عنوان یکی از آفتهای آموزشی و یکی از معضلات موجود نظام آموزش و پرورش هر کشوری شناخته شده است (دهش، ۱۳۸۳)

از آنجا که شکل گیری هر سیستمی و تداوم آن در طی زمان مستلزم وجود مجموعه های از الزامات و شرایطی کارکردی است و سیستم خانواده نیز متأثر از عواملی نظیر انگیزه شکل دهی، همکاری بین فردی، احترام و نظارتی بین سیستمی فردی، اهداف کارکردی و عملکردی شکل گیری خود را ممکن ساخته و با تعهد و پایبندی به اجرای این مجموعه ملزومات نه تنها تداوم و ثبات خود را در طی زمان حفظ میکند، بلکه زمینه رشد و پرورش اعضای خود (والدین و فرزندان) را در تمامی ابعاد رشدی ممکن می سازد (امینی، ۱۳۹)

ثبات کارکردی خانواده در طی زمان مستلزم تعاملات مشترک و متقابل اعضا با یکدیگر، حمایت بین فردی اعضا از یکدیگر، توجه به نیازهای یکدیگر و برنامه ریزی جهت ارضای نیازها، تبادل اطلاعات و برداشتهای ارتباطی یکدیگر، بینش نسبت به تکالیف و وظایف خانوادگی خود و تعهد نسبت به اجرایی کردن آن میباشد، عواملی که فقدان هر کدام از آنها منجر به فروپاشی این سیستم ارتباطی میشود (هادی، ۱۳۹۶)

روان شناسان علاوه بر تأکید بر مطالعه فردی و ویژگی های شخصیتی او، جو یا فضای عاطفی حاکم بر خانواده را عنصر مهمی می دانند و معتقدند که مجموعه تعاملات روابط و تجربیاتی که اعضای خانواده باهم دارند فضای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

روانی حاکم بر خانواده را رقم زده و واکنشهای متناسب با این فضا را تعیین میکنند. آنها معتقدند که فضای روانی حاکم بر خانواده شکل رفتاری آن را القا میکند (احمدی، ۱۳۹۲)

از آنجا که عوامل خارجی به واسطه عوامل خانوادگی بر ایمنی و ثبات جوانان تاثیر میگذارند؛ برای مثال خانواده-ها در ایجاد مثبت رفتار اجتماعی در فرزندانشان طریق از ساختار مناسب خانواده، ارتباطات مؤثر و فعالیتهایی که باعث افزایش اتحاد خانواده می شود، مسئول هستند. تواناییهای خانواده برای ارائه منابع کافی، فرصت برای ثبات در زندگی نوجوانان فراهم می کند. منابع به والدین کمک میکند که یک محیط خانوادگی پایدار را برقرار کرده و فرصتهایی را برای صرف وقت بیشتری با نوجوانانشان فراهم آورند. نگاه واحد داشتن خانوادگی سالم نویدبخش ترین نتایج را برای نوجوانان فراهم می آورد (سینگلتن، ۲۰۱۶)

آنچه مسلم است و پژوهش در مورد تعاملات خانواده را ضروری مینماید این است که در سیستم خانواده چنانچه روابط هر یک از اعضا با دیگری دچار اختلال گردد در این صورت کل سیستم خانواده دچار مشکل خواهد شد که گاه جبران آنها سخت و در بعضی مواقع غیرممکن هست در این میان طبعاً ضعیف ترین کوچک ترین اعضای خانواده که فرزندان و کودکان باشند بیشتر تحت تاثیر قرار خواهند گرفت. در این میان والدین باید یک سیستم تربیتی مناسب را در نظام خانواده پایه گذاری کنند تا از ایجاد چنین مشکلاتی جلوگیری کند به همین دلیل اختلافات بین والدین نه تنها نهال تربیتی مناسب را در محیط خانواده ریشه کن می کند بلکه فرزندان را با اینگونه مشکلات آشنا میسازد. با بررسی که در سالهایی اخیر در زمینه مشکلات دانش آموزان صورت گرفته،

مشخص شده که بخش اعظم مشکلات آنها ریشه های خانوادگی داشته و اینگونه کودکان حامل عوارض و آسیبهای خانوادگی به فضای مدرسه می باشند. طبیعی است که تمامی این رفتارها و مشکلات از تربیت ناصحیح آنها و اختلافات والدین به جای توجه به آنها و تربیت کردنشان ناشی می شود از این رو اهمیت تربیت والدین تأثیر بسیار فراوانی در رفتارهای فرزندان در داخل و خارج از محیط خانواده دارد (اصغری پور، ۱۳۸۷، به نقل از چنگایی، ۱۳۹۷)

اهمیت و ضرورت تحقیق

افت تحصیلی به عنوان یکی از معضلات نظام های آموزشی در کلیه کشورها مشاهده شده و تبعات روحی، روانی، خانوادگی و اجتماعی متعددی را برای دانش آموزان به همراه دارد. اگر افت تحصیلی را به معنای عدم بالفعل رسیدن توان بالقوه دانش آموزان لحاظ کنیم در این صورت حتی در بین دانش آموزان تیزهوش هم امکان افت تحصیلی هست؛ بنابراین ضرورت مییابد که محقق به بررسی تعاملات خانوادگی مؤثر بپردازد تا در نتیجه با شناسایی عوامل مؤثر، به پیاده سازی این عوامل پرداخته شود. همچنین افت تحصیلی منجر به کاهش احتمال آموز بازگشت به تحصیل این دسته از دانش پذیری ان شده و ادامه این روند موجب افزایش میزان آسیب دانش آموزان در برابر ناهنجاریهای اجتماعی میشود ترک تحصیل های فراوانی دارد و برای حل این موضوع باید برنامه ریزی دقیق و جامع انجام شود و عزمی راسخ شکل بگیرد. به اعتقاد بسیاری از آسیب شناسان اجتماعی 50 درصد بزهکاران زیر هجده سال در کانون اصلاح و تربیت را دانش آموزان ترک تحصیل کرده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دهند دانش تشکیل می آموزانی که برای کار در مشاغل کاذب آموزش را ترک میکنند اما گاهی سر از بزهکاری درمی آوردند(قاسمی، ۱۳۸۴)

هر چند ضررهای فردی که افت تحصیلی برای دانش آموزان به بار میرآورد او را ناامید و سرخورده می کند تا جایی که این عدم موفقیت را به تمام جنبه های زندگی خود تعمیم می دهد و او را به سوی درماندگی آموخته شده سوق می دهد و ضررهای اجتماعی-اقتصادی سنگینی نیز برای کشور دارد. برای این ضرورت مشاوران مدرسه باید خانواده ها را در مدرسه دخالت دهند. اینکه مشکل دانش آموزان تک بعدی نیست، بلکه بیانگر وجود اختلال در الگوها و تعاملات خانوادگی آنهاست؛ بنابراین، هر نوع اقدام در مورد دانش آموز بدون در نظر گرفتن تأثیر خانواده بر رفتار مشکل ساز، و موجب خواهد شد راهبرد درمان مؤثر نشود(سینک، ۲۰۰۵)

هدف پژوهش

بررسی نقش خانواده در افت تحصیلی دانش آموزان

تعاریف اصطلاحات

خانواده :

خانواده نخستین نهاد اجتماعی است. اکثر افراد در خانواده بدنیا می آیند و در خانواده نیز می میرند. خانواده شالوده حیات اجتماعی محسوب گردیده و گذشته از وظیفه تکثیر نسل و کودک پروری برای بقای نوع بشر وظایف متعدد دیگری از قبیل تولید اقتصادی، فرهنگ پذیر کردن افراد را نیز بر عهده دارد. بنابراین خانواده عامل واسطه ای است که قبل از ارتباط مستقیم فرد با گروهها، سازمانها و جامعه نقش مهمی در انتقال هنجارهای اجتماعی به وی ایفا می نماید. از سوی دیگر با توجه به اینکه خانواده با نظام پایگاهی جامعه در ارتباط است، موقعیت فرد نیز تا حدودی مبتنی بر موقعیت اجتماعی خانواده اش خواهد بود

تعاملات خانواده عبارت است: از ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر باعث گیری شکل هنجارها، ارزشها و رفتارهای فرد میشود(علوی، 1372).

افت تحصیلی به معنای عدم موفقیت در تحصیل، است که با معیارهای مختلفی نظیر مشروطی، معدل مطلوب، تکرار درس، طولانی شدن مدت تحصیل، اخراج، انصراف، ترک تحصیل و تغییر رشته قابل بررسی است (ثناگو، ۱۳۹۱)

در این فصل سعی شده است که نظریات مطرح شده در رابطه با متغیرهای تحقیق(افت تحصیلی و تعاملات و تاثیر خانوادگی برافت تحصیلی) و پیشینه پژوهشهایی که در این زمینه انجام شده است، مورد بررسی قرار بگیرد. گرید عبارت به، ابتدا تعریف هر کدام از متغیرها بیان میشود و سپس نظریات و پیشینه های پژوهشی در این زمینه مورد بررسی و تبیین قرار می گیرد بخش پایانی فصل نیز به بازنگری تحقیقات انجام شده را این رابطه با متغیرهای پژوهش اختصاص دارد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

خانواده

خانواده نخستین و اصلیت‌ترین نهادی است که در شکل‌گیری شخصیت انسان نقش اساسی دارد. انسان زندگی خود را از خانواده آغاز می‌کند و شخصیت او در آنجا شکل گرفته، ارزشها و معیارهای فکری او پایه‌گذاری می‌شود. این تأثیرات اولیه در رفتارها، ارتباطات فرد با دیگران و سازگاری با محیط اطراف در آینده و روی هم رفته در سرتاسر زندگی نقش تعیین‌کننده‌ای دارد (سیف، ۱۳۸۰).

روان‌شناسان علاوه بر تأکید بر مطالعه فرد و یوژنیهای شخصیتی او جو یا فضای عاطفی حاکم بر خانواده را دانند. یم‌عنصر مهم و معتقدند که مجموعه تعاملات روابط و تجربیاتی که اعضای خانواده باهم دارند فضای روانی حاکم بر خانواده را رقم‌زده و واکنشهای متناسب با این فضا را تعیین می‌کند. آنها معتقدند که فضای روانی حاکم بر خانواده شکل رفتاری آن را القا میکند (احمدی، ۱۳۹۲).

ابعاد تعاملات خانوادگی

تعاملات خانوادگی دارای سه بعد اصلی است که عبارت است از روابط زوجی، روابط والد-فرزندی و روابط هم‌شیره‌ها یا یکدیگر (کریم‌نژاد، ۱۳۹۴). این سه بعد تعاملات در ادامه در قالبی تبیینی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

تعاملات زوجی و انواع آن

یکی از اصلیت‌ترین قالبهای ارتباطی محیط خانواده، روابط زوجی است که شکل‌گیری آن مقدمه‌ای برای تحقق سیستم خانواده است (ایوری، ۱۳۹۳). افراد با انگیزه‌های مختلفی به همسرگزینی پرداخته و درگیر روابط زوجی می‌شوند. اهدافی نظیر خودکفایی و استقلال کارکردی از خانواده والدینی، ارضای نیازهای عاطفی نظیر نیاز به محبت، توجه و ارزشمندی، ارضای نیازهای جنسی و رهایی از تنشهای حاصل از سرکوب این نیاز، گریز از تنهایی و درگیر شدن در گرایش‌های اجتماعی، تولید نسل و حفظ بقای خویشتن، شکوفایی زوجی و معنوی و پیشگیری از انحرفات اجتماعی (امینی، ۱۳۹۷). روابط زوجین با یکدیگر انواع مختلفی دارد که برخی از آنها سالم و برخی دیگر ناسالم است. کوثرنر و فیترپاتریک (۲۰۰۲) (به نقل از هادی، ۱۳۹۶) روابط زوجی را بر اساس نحوه جهت‌گیری نسبت به معاشرت و میزان هم‌نوایی بین فردی، به چهار قسمت تقسیم می‌بندد و عملکردها را در ارتباط با تعارض طور به دقیق مشخص می‌کند.

الف - (روابط زوجی مبتنی بر توافق: در این قالب ارتباطی زوجین تعاملی منسجم، همسو و مبتنی بر گفتگو و مشارکت دارند و از طریق برقراری ارتباطی باز و به‌نجار همواره در جهت حفظ توافق زوجی و موفقیت عملکردی سیستم زوجی گام برمی‌دارند. زوجینی که این قالب ارتباطی را دارند دیدی منفی نسبت به تعارض دارند و وجود آن را متزلزل‌کننده ثبات پیوند زناشویی تلقی می‌کنند و بر ضرورت حل هرگونه تعارض بین

زوجی برای جلوگیری از گسترش تأثیرات مخرب آن تأکید می‌کنند، از طرف دیگر در این قالب ارتباطی این گروه از زوجین صرفاً بر حل اختلافاتی که در مورد موضوعات جزئی وجود دارد بی‌توجه هستند. در واقع به دلیل تمایل کلی به اجتناب از تعارض و ادراک منفی از آن، گاهی تعارضات موجود در بین این گروه، منجر به پرخاشگری کلامی می‌شود، ولی باز بودن قالب ارتباطی این گروه، فرصت مقابله خلاقانه با تعارضات موجود را می‌دهد و از گسترش تأثیر مخرب آن دوری می‌کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ب - (روابط زوجی مبتنی بر ائتلاف در این نوع ارتباط زوجین تمایل زیادی به گفتگو با یکدیگر دارند ولی تمایل شان به همنوایی با یکدیگر در سطح پایینی قرار دارد. در واقع در این نوع ارتباط زوجین گفتگوهایی صریح و باز با یکدیگر دارند، گفتگوهایی که طرفین در آن مشارکت دارند به صورتی آزادانه و از طور به هرگونه ترسی در حل تعارضات و مشکلات پیش آمده با یکدیگر همکاری میکنند و احتمال شکل گیری و تداوم اختلافات زوجی را تا حد زیادی کاهش میدهند.

پ - (روابط زوجی حمایتگر: در این قالب ارتباطی زوجی، زوجین جهت گیری پایینی نسبت به گفتگو و جهت گیری بالایی نسبت به همنوایی دارند، ویژگی ارتباطی آنها دیتاک افراطی بر اطاعت و همنوایی با جمع است و تعامل را وسیلهای برای تقویت هنجارهای خانواده و نه تبادل آرا و نظرات در نظر میگیرند و بر سلسله مراتب قدرت و اقتدار به منبع قدرت) که معمولاً شوهر است(دیتاک میکنند لذا در میان ، این قالب ارتباطی زوجین به علت اهمیت قائل شدن برای همنوایی و کم توجه به ارتباط تعارضی مشکل آفرین تلقی میشود و زوجین از یکدیگر انتظار دارند بدون هیچگونه تعارضی مطابق با علائق یکدیگر رفتار کنند.

ت - (روابط زوجی آزاد : در این قالب ارتباطی زوجین ارتباطات بسیار اندکی با یکدیگر ندارند در این نوع از روابط زوجی، اگرچه زوجین برای فردیت خود ارزش قائلاند، لیکن برخلاف زوجهای ائتلافی، فردیت خود را با کمک یکدیگر گسترش نمی دهند و بیشتر بر منابع بیرونی تکیه دارند و همچنین نسبت به گفتگو و همنوایی بی توجه هستند و روابط زوجی را تحمیلی بر عقاید خود و محل تصادم علائق خویش در نظر می .گیرند

سبکهای فرزند پروری

سبک فرزندپروری ترکیب هایی از رفتارهای والدین است که در موقعیت های زیاد روی می دهند و شیوه فرزندپروری بادوامی را به وجود می آورد(سید محمدی، 1390)

بامریندر مطالعات خود سه ویژگی را آشکار میسازد که روش مؤثر را از روشهای نه چندان مؤثر فرزندپروری مجزا میکند. به عبارتی سبکهای فرزندپروری در سه بعد با یکدیگر تفاوت دارند ۱- پذیرش، روابط نزدیک و صمیمانه ۲ - کنترل، ۳- استقلال دادن

تعاملات والد- فرزند و انواع آن

از دیگر ابعاد تعاملی موجود در سیستم خانواده، رابطه والد-فرزند است که به مانند رابطه زوجی نقش مهمی در تداوم منسجم سیستم خانواده دارد(قادری، 1389). منظور از تعامل والد-فرزند ارتباط دوطرفه و پیوسته والدین با فرزند است که ضمن بسترسازی جهت رشد فرزند در ابعاد مختلف کارکردی حمایت، همکاری و مشارکت آنها را در انجام تکالیف و وظایف تحولی خانواده فراهم می کند و بدین شکل تا حدود زیادی ثبات این سیستم اجتماعی را در طی زمان ممکن میسازد (ذاکرزاده، 1390). هر والدی در تعامل با فرزند خویش اهداف تربیتی و آموزشی خاصی را در سر دارد که از طریق ایجاد چنین ارتباطی که محیطی توأم با امنیت و همکاری را فراهم میکند، تحقق آنها را ممکن میسازد (فرزادی، 1394). تعاملات والد-فرزند موقعی از موفقیت کافی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

برخوردار خواهد بود که توأم با همکاری، احترام و نظارت کاربردی باشد، عواملی که ضمن شکل دهی ارتباطی سالم و ایجاد امنیت بین فردی و سیستماتیک ممکن میسازد (شفیع، 1391). ارتباط والدین با فرزندان محیط امنی را برای طرفین در نهاد خانواده به وجود می آورد که در قالب آن ارضای نیازهای جسمانی و شناخت روان طرفین بلاخص فرزندان می شود. والدین برای داشتن تعاملی موفق با فرزندان می بایست پیوندی کلامی-عاطفی با فرزند خویش برقرار کنند و در چهارچوبی همراه با پذیرش و مهربانی رسیدگی به امور فرزند و امور نهاد خانواده در مقیاسی کلی را ممکن بسازند (سلیمی، ۱۳۹۳).

مهارتهای ارتباطی والدین با فرزندان

- مهارتهای ارتباطی که والدین جهت داشتن تعاملی موفق با فرزندان به آن نیاز دارند از گستردگی بسیار زیادی برخوردار است که وجود هرکدام از آنها در خلال این رابطه برای دستیابی به اهداف موردنظر از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است (ذاکرزاده، 1390). رحیم پور مرادی (۱۳۹۵) در تحقیق خویش اساسی ترین مهارتهای ارتباطی را که والدین در تعامل با فرزندان بدان نیاز دارند شامل موارد زیر دانست:
- مهارت در شکل دهی امنیت روانی: والدین می بایست از طریق توجه و حساسیت نسبت به نیازهای جسمانی و شناخت روان فرزندان و تلاش برای ارضای آن به مرور احساس امنیت را در فرزندان ایجاد کند.
- مهارت در برقراری تعامل کلامی و عاطفی: والدین می بایست توانایی برقراری ارتباط کلامی و عاطفی با فرزندان را داشته باشند در غیر این صورت داشتن تعاملی موفق با آنها امکان پذیر نیست
- مهارت برقراری ارتباط مثبت: والدین می بایست در تعامل با فرزندان از آزرده نده های کلامی نظیر سرزنش، مقایسه، سرکوب و تحقیر و تمسخر اجتناب کنند تا فرزندان برای برقراری ارتباط با آنها گرایش داشته باشند).
- مهارت در ایجاد تعادل بین آزادی و کنترل: والدین در تعامل با فرزندان باید نه بیش از اندازه آنها را آزاد بگذارند و نه بیش از اندازه آنها را کنترل کنند تا فرزندان بتوانند در چهارچوب اصول منظم خویشتن وجودی خود را نیز شکوفا کنند.
- مهارت در توجه به نیازهای فرزندان و برنامه ریزی جهت ارضای آنها: والدین بایستی متوجه نیازهای جسمانی و روانشناختی فرزندان باشند و در محیطی و قالبی سالم به ارضای آن بپردازند .
- مهارت در جلب مشورت و مشارکت فرزندان : رابطه والد-فرزندی زمانی همیشگی خواهد بود که والدین بتوانند مشارکت و مشورت فرزندان را در انجام فعالیتهای و تکالیف مختلف خانوادگی فراهم کنند در غیراینصورت تمایل فرزندان به تداوم ارتباط موجود به مرور تحلیل پیدا میکند).
- مهارت در مهربانی و مسئول پذیری : والدین در تعامل با فرزندان بایستی رفتاری مهربانانه وتوأم با پذیرش پیش گیرند و از طریق مسئولیت دهی به فرزندان نقش ایشان را در تداوم و هدایت این ارتباط خاص افزایش دهند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تعاملات فرزندان با یکدیگر

از دیگر ابعاد تعاملاتی خانواده روابط فرزندان با یکدیگر است. نوع و کیفیت ارتباط فرزندان با یکدیگر تا حد زیادی متأثر از شیوه تربیتی والدین و نحوه برخورد آنها با فرزندان است

افت تحصیلی

افت تحصیلی یکی از معضلات نظام های آموزشی است که به طرق گوناگون مانند عدم موفقیت دانش آموزان در دستیابی به هدفهای مقاطع تحصیلی مربوطه و تکرار پایه های تحصیلی، ترک تحصیل زودرس و بیکاری و بلا تکلیفی خود را نشان میدهد (پورشافعی، 1370 به نقل از صمدی، 1386) در مدارس امروز سعی برای برقراری ارتباط با دانش آموزانی که انگیزه خود را به یادگیری از دست داده اند. یا آنهایی که بنا به دلایلی دچار افت تحصیلی یا ترک تحصیل شده اند، متأسفانه تعداد این دانش آموزان در مدارس روزه روز بیشتر شده و افزایش این مشکلات و پیامدهای آن باعث شده است که معلمین به شدت نیازمند کسب اطلاعات بیشتر در مورد انگیزه دانش آموزان و استفاده از این اطلاعات جهت تشویق آنان به کسب دیدگاه های مثبت در مورد خود و یادگیری باشند. درک انگیزش دانش آموزان و عوامل مربوط با آن به طریقی که بتوان در جهت حمایت آن گام برداشت، می را به تجربه تواند یادگیری ای مفید تبدیل کند و مسائلی مانند انگیزه و خودکارآمدی را تحت تأثیر قرار داده و باعث افزایش آنها شود و بتدریج منجر به کاهش افت تحصیلی دانش آموزان شود (کومبزوپاپ، 2002 ترجمه ابراهیم قوام، 1386)

افت تحصیلی

پیامدهای متفاوتی بر فرد، جامعه، خانواده و نظام آموزشی وارد می کند. مهمترین پیامد این معضل برای جامعه این است که جامعه از دانش آموزان مستعد و خلاق که باید گردانندگان چرخهای اقتصادی و صنعتی و با ایده های نو که کلیه ابعاد و عامل تعالی و رشد جامعه باشند بی نصیب می ماند. (نفیسی، 1371)

تعریف افت تحصیلی

افت تحصیلی کاهش عملکرد تحصیلی از سطحی رضایت بخش به سطحی نامطلوب است. برخی از افت تحصیلی کاهش عملکرد درسی را استفاده می کنند (بیابانگرد، 1386) سازمان یونسکو مفهوم افت تحصیلی را به تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت آموزشی و تحصیلی دانش آموزان و دانشجویان نسبت می دهد (یونسکو، 1984 به نقل از محمدی، 1397)

انواع افت:

افت کمی و افت کیفی

افت تحصیلی آشکار یا کمی: مشخصاً به تعداد آمار مردودی هر پایه و تکرار آن اطلاق میشود و عبارتست از درصدی از دانش آموزان یک دوره آموزشی که به علت مردود شدن یا ترک تحصیل نتوانسته اند آن دوره را با موفقیت بگذارند.
افت تحصیلی پنهان یا کیفی: عبارت است از نارسایی در رسیدن به اهداف تعیین شده و با عدم تحقق قسمتی از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

این هدفهاست؛ بنابراین تفاوت بین دانش و مهارت فارغ التحصیلان یک دوره آموزشی و هدفهای تعیین شده برای این دوره افت کیفی را نشان میدهد (نریمانی، 1371 به نقل از محمدی، 1397)

انواع افت کیفی عبارتند

از:الف: شامل دانش آموزشی می شود که برای جلوگیری از مردود شدن با توسل به شیوه های مختلف اقدام به گرفتن نمره نموده و جان به سلامت می برند؛ که ممکن است ضعف خود را در پایه های بالاتر نشان داده و یا آن را جبران کنند

ب: افت را اگر به معنای کاهش بگیریم، هرگونه کاهش رسیدن به اهداف و پرورش آموزش اعم از علمی و تربیتی و پرورشی افت محسوب میشود

علل و عوامل افت تحصیلی

به هنگام تحلیل علت شناسی پدیده افت تحصیلی نمی توان به علت و یا طبقه واحدی از علل اشاره کرد و از تأثیر متقابل آنها برهم غافل ماند. چراکه عوامل متعدد فردی و خانوادگی، نظام آموزشی و شرایط جامعه طور به متقابلی در آن دخیل هستند که تعیین سهم هر بخش اگر غیرممکن نباشد. امری بسیار فنی و پیچیده

خواهد بود مرور پژوهشهای مختلف نشان می دهد تا دهه هفتاد افت تحصیلی بیشتر به عوامل روانشناختی و خصوصیات شخصیتی و از نیمه های دهه هفتاد به بعد به عوامل اجتماعی و جامع هشناختی و در سالهای اخیر نیز به عوامل مؤسسه های و انسجام دانش آموزان منسوب شده است (بازرگان، 1379) در مطالعه های مونیکا، 2014) مهمترین علل شکست تحصیلی را به ترتیب، مشکلات انطباق و سازگاری با مدرسه، مشکلات انگیزشی، روابط تحصیلی، شرایط نامناسب آموزش، تأثیر منفی دوستان، اعتیاد، فقر و راهنمایی تحصیلی و حرفهای ضعیف به دست آورد

عوامل بر مؤثر افت تحصیلی:

عوامل مربوط به خود دانش آموز

- عوامل و فیزیولوژیکی جسمی مانند ضعف شنوایی و بینایی
- عوامل و ذهنی روانی مانند میزان هوش و قدرت حافظه و سلامت روانی
- نداشتن هدف واقعی و عینی و روشن از تحصیل
- عدم انگیزش درونی برای تحصیل و مطالعه
- نداشتن اعتماد به نفس کافی
- ضعف اراده در تصمیم گیری می ها و تحصیلی ی مطالعه و اجرای تصمیمات
- عدم یزیر برنامه دقیق از لحاظ زمان میزان و مطالعه روزانه
- نداشتن روش مطالعه مناسب برای دروس مختلف
- مهارتهای مطالعه نادرست

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

عوامل مربوط به خانواده

اختلاف خانوادگی و خانواده آشفته، طلاق فیزیکی یا روانی والدین، وجود نامادری یا ناپدیری، اختلاف فرزندان با خانواده مانند لجبازی با والدین، اعتراض و به جو خانواده و وابسته، متکی نمودن فرزندان به والدین در امور درسی و تکالیف از منزل دوران ابتدایی، تحقیر، و سرزنش، مقایسه نادرست فرزندان با همسالان موفق، پایین آوردن اعتماد به نفس و خودپنداری آنان، تغییرات خانواده مانند ورشکستگی سیاسی و اقتصادی اعتیاد و تغییر سطح اقتصادی یا اجتماعی خانواده و انواع انحرافات

عوامل مربوط به مدرسه

گروه همسالان مانند مزاحمت و شوخیهای نابجا در کلاس درس رفتارهای نامناسب عوامل اجرایی مدرسه مانند مدیر، معاونین، و دبیران مشاوران جو عمومی حاکم بر مدرسه از لحاظ درسی مانند سخت گیری بیش از حد دبیران در دادن نمره به خاطر بالا فرض کردن سطح علمی مدرسه یا هم رنگ شدن دانش آموز با سایر دانش آموزان ضعیف با فرض اینکه همه دانش آموزان مدرسه ضعیف هستند

عوامل مربوط به اجتماع

دوستان ناباب استفاده نادرست از کلوپها ورزشی، بدنسازی، بلیارد بازی استفاده نادرست از کافینتها و میگ نتها، گذراندن وقت زیاد در خیابان ها و خارج از منزل (بیابانگرد، ۱۳۸۴)

خانواده و عوامل خانوادگی مرتبط

از آنجاکه و پرورش آموزش در قلب خود سیستم خانواده را که نخستین عامل اجتماعی کردن فرد محسوب می شود را دارد والدین و اعضاء در آن به گسترش هویت، یافتن جایگاه تحصیلی و شغلی فرد، در جامعه کمک می کند، آموزش های ریشه ای افراد در ابعاد اجتماعی، شغلی، تحصیلی فرد ابتدا در درون آن شکل میگیرند، کاملاً مشخص است که تاثیر مستقیم خانواده را نباید در تعلیم تربیت نادیده گرفت و خانواده اولین نهادی است که نقش بارز و برجسته ای در پیشرفت یا افت تحصیلی فرزندان دارد (ماسن و همکاران، ۱۳۸۳)

والدین امیدوار و مأیوس

خدمت بزرگ والدین به فرزندان این است که به آنان بیاموزند تا باشهامت در برابر طوفانهای زندگی مقاومت کنند، آنانی که خواسته یا ناخواسته، یاس و ناامیدی را به فرزندان خویش منتقل می کنند، به آنان می آموزند تا از سعی و کوشش دست بردارند دست از آنجا که سعی نکردن نتیجه ای جز مایوس بودن را به دنبال ندارد، امکان دارد دانش آموز نسبت به تحصیل بی میل شود و دست از سعی و تلاش بردارد در این مسیر، به احتمال فراوان فرزندان درصدد محک زدن رأی والدین و تأیید تصمیم خود هستند، اگر در این مسیر والدین فرزندان را پس بزنند و این حس را به اومنتقل کنند که تو نمی توانی ناامیدی آنان به خواسته ی خود که همان دست کشیدن از تلاش و کوشش است می رسند (توتونچیان، ۱۳۸۸)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

ارتباط کلامی والدین با فرزندان

در مطالعه‌های در آمریکا گویای این مسئله است که والدین در هفته حتی سه دقیقه با فرزندان خود صحبت جدی ندارند دانش آموزی که از محیط خانوادگی با قدرت کلامی فصیح، شیوا و پرمعنا آمده باشد و والدین گفتگوی شفاهی را تشویق و تمجید کنند موفق تر از سایرین هستند، اما کودکانی که از این نعمت محروماند، ممکن است در ابراز شفاهی احساسات و افکار خود کم بیاورند و در مدرسه با ضعف عملکرد روبرو شوند فون تانا، بیتاترجمه؛ حقگو، ۱۳۸۴)

نظارت و کنترل بر فرزندان

از تولد تا پایان نوجوانی، یعنی در تمام مدت رشد، فرزندان نیاز به استقلال و کنترل دارند، آنانی که به سن بلوغ می رسند، تمایل دارند خود را از زیر سلطه و کنترل والدین خارج سازند، در این حال نیازمند راهنمایی و حمایت والدین خود هستند (شریعتمداری، ۱۳۸۵)

تشویق و تنبیه فرزندان

والدین فرزندان ناموفق، والدینی هستند که تشویق و حمایت کمتری از فرزندان خود به عمل آوردند، والدین مؤثر و موفق آنهایی هستند که سعی فرزند خود را مورد تشویق قرار می دهند، نه به خاطر نمره های که میگیرند، پذیرش و تشویق کلامی در جمع روش مناسبی در جهت پیشرفت تحصیلی فرزندان است (موسوی، ۱۳۸۸)

انتظارات والدین

شاید بتوان گفت مهم عامل مؤثر در شکل گیری نگرش دانش آموز نسبت به تحصیل خانواده است. اینکه والدین با دانشآموز و تحصیل او چگونه برخورد می کنند و در الگوهای تربیتی خود برای چه نوع رفتارهایی ارزش قائل باشند، در موفقیت و شکست تحصیلی آنان مؤثر است (توتونچیان، ۱۳۸۸)

وضعیت اقتصادی خانواده

از آنجاکه وضعیت اقتصادی تعیین کننده محل سکونت، نوع مدرسه، تغذیه مناسب و غیره است، بنابراین خانواده هایی که شرایط اقتصادی نیرومندتری دارند فرزندانشان از نظر تحصیلی موفق ترند و همچنین، فقر مالی به آسایش و سلامت کودک لطمه وارد میکند (گلاسر، ۱۳۸۸)

تأثیر افت تحصیلی بر دانش آموزان

هر فردی هویتی دارد که با آن احساس موفقیت یا عدم موفقیت می کند. هویت تصویری است که شخص از خود دارد که یا هماهنگ با تصویری است که دیگران از او دارند، یا متفاوت با آن است. در آغاز هویت همه کودکان هویت توفیق است در سنین 3 تا 5 سالگی هویت شکست هم آشکار می شود. همزمان با سنی که کودک مدرسه رفتن را شروع میکند. هویت شکست تشکیل میشود. در این سن کودک با افزایش مهارتهای اجتماعی، گویایی، عقلانی و تفکر به ارزیابی هویت خود از دو بعد توفیق و شکست می پردازد (گلاسر، ۱۹۷۵)

گلاسر بیان میکند افرادی که هویت یکسانی دارند، یکدیگر را جذب و افرادی که هویت ناهمگونی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دارند یکدیگر را دفع میکنند و هویت یکدیگر را تقویت میکنند او افراد هر یک از دو گروه را دارای خصوصیات مشابهی می داند. مثلاً افراد ناموفق تنهایی را به شدت احساس می کنند، در حل مشکلات زندگی دشواریهایی دارند و از رو به روشن شدن با واقعیات مضطرب و ناراحت می شوند. در عوض افرادی که هویت موفقیت دارند یا اصلاً احساس تنهایی نمی کنند یا حداقل احساس میکنند همچنین این گروه به نحوه مؤثری با واقعیات و مسائل خود مواجه میشوند و احساس ارزشمندی می کنند.

گلاسز یکسری مهارتها و راهبردهایی جهت رفع شکست تحصیلی و بهبود عملکرد آموزشی مطرح می کند: مشکل اساسی مدارس شکست است؛ بنابراین باید راهبردهایی یافت که کودکان بیشتری به موفقیت نائل شوند برای یافتن. راه حلها باید دلایل شکست را یافت و توجه داشت هر پیشنهاد اصلاحی در بافت موجود مدارس جای گیرد باید راه حل هایی بیابیم که با صرف هزینه کم، مؤثرترین باشند هر اقدامی برای استفاده از متخصصان انفرادی یا گروه در کار های کوچک کودکان نمی تواند مشکل موجود در مدارس یعنی مشکل شکست را حل کند همچنین ایشان مطرح کرد روش سنتی روانپزشکی جامع هشناسی مؤثر نیست. بنا به علت که دلیل تمامی مشکلات تحصیلی را بازتابی از مشکلات شخصی فرد، محیط خانوادگی نامناسب، فقر و تبعیض نژادی عنوان می کند از نظر اجتماعی نمی توانیم اقدامات زیادی برای اصلاح مشکلات جدی خانواده ها انجام دهیم. باوجوداینکه خانواده های آشفته و ازهمگ سسته تأثیر منفی روی فرزندان که به مدرسه میفرستند دارند، اما مدارس نمی توانند بنا به علت دست از تلاش خود بردارند. وظیفه هر دانش آموزی است که برای رسیدن به موفقیت تلاش کند، درعین حال جامعه موظف است سیستم آموزشی فراهم آورد که آن رسیدن به موفقیت عملی باشد(گلاسز، 1969 به نقل از نیکویی، ۱۳۹۳)

تحقیقات داخلی

در پژوهشی یلیفرا تحل که افضلی و همکاران در سال 1392 روی 55پایان نامه مربوط به افت تحصیلی که طی سالهای 69 تا 91 در حوزه دانشگاههای شهر تهران انجام شده نشان دادند عوامل آموزشی، اقتصادی - اجتماعی، فردی، خانوادگی و جنسیت به ترتیب بیشترین تأثیر را بر افت تحصیلی داشتهاند. اعتیاد، فقر و ضعف هایی راهنمایی تحصیلی و حرفه های بیان میکنند. با توجه به یافته های و سایر پژوهشها از جمله رحیمی پردنجانی، حشمتی و مقدم، 1393 طاهری میرقائد، رعدآبادی، حسینی و بهادری، 1393 زارعی، کاظمی و عزیزی، 1393 فتنی و همکاران، 1392 حسام و ثناگو، 1391 صادقی موحد و همکاران، 1391 حشمتی، بهنام پور و رحیمی، 1391 جبرائیلی، موسوی واعظی، میکائیلی، سعادتیان و عقلمند، 1390 نجیمی، مفتاق و شریفیراد، 1390 حبیب زاده، علیزاده، پورفرسی، قاسمی، امینی ملکی، 1390 به نقل از چنگایی، 97) عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان را می توان در زمره عوامل فردی، خانوادگی، محیط آموزشی شرایط اقتصادی و اجتماعی طبقه بندی کرد. در ارتباط با عوامل مرتبط با افت تحصیلی مطالعات به علل متعددی اشاره دارند که در یک دسته بندی می توان آنها را در زمره عوامل فردی، خانوادگی، محیط آموزشی، شرایط اقتصادی و اجتماعی قرارداد (رحیمی پردنجانی و همکاران، 1393 طاهری میرقائد و همکاران، 1393 زارعی و همکاران، 1393 فتنی و همکاران، 1392 حسام و ثناگو، 1391 صادقی موحد و همکاران، 1391 حشمتی و همکاران، 1391 جبرائیلی و همکاران، ۱۳۹۰، نجیمی و همکاران، 1390 جبیبزاده و همکاران، ۱۳۹۰)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

(فرامرزی، 1387) در تحقیقی با عنوان «عوامل مؤثر بر افت تحیلی دانش آموزان ناشی از تغییر دوره از ابتدایی به راهنمایی از دیدگاه معلمان مرد مدارس راهنمایی منطقه 11 و 12 شهر تهران» با روش پژوهش از نوع پیمایشی با استفاده از نمونه گیری تصادفی با حجم نمونه و تعداد 165 نفر از کل معلمان مرد انجام داده نتایج حاکی از آن است که عوامل فردی، خانوادگی، کتب و مواد آموزشی، نحوه عملکرد معلمان و نحوه مدیریت مدارس بر افت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است

حایری، 1386) در تحقیق خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت دانش آموزان در ورود به دانشگاه در رشته های روانشناسی و علوم تربیتی» انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که ناامنی محیط خانه باعث میشود دانش آموز محیط مناسبی برای مطالعه دروس و انجام تکالیف نداشته باشد و از سوی دیگر باعث اضطراب دانش آموز و عدم تمرکز در کلاس هنگام یادگیری میشود.

هاشمی (۱۳۸۵) در تحقیقی تحت عنوان عوامل آموزشی، فردی و خانوادگی افت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه اول متوسطه شهرستان شیروان از نظر دبیران و دانش آموزان «انجام داده نتایج حاکی از آن است که ویژگی های کتب درسی، روش تدریس معلم، عوامل سازمانی مدرسه، عوامل خانوادگی و فردی در پیشرفت و افت تحصیلی مؤثرند یارمحمدی و همکاران (1385) تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با افت تحصیلی درس زبان انگلیسی از نظر دانش آموزان، معلمان و مدیران» انجام دادند، نتیجه حاکی از آن است که عوامل زیر در افت تحصیلی دانش آموزان مؤثر بوده است (1) عوامل مربوط به دانش آموز (عدم برنامه ریزی صحیح، کم کاری و تلاش کم، ترس و اضطراب از درس و غیره (2) عوامل مربوط به خانواده (بی توجهی والدین، عدم برقراری رابطه صحیح و دوستانه بین دانش آموز و والدین، از تحصیل فرزندان و اشتغال دانش آموز (3) عوامل مربوط به آموزشگاه

مختاری، 1383) به نقل از قنبرپور ()، 1390 در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی دارای مشکلات حاد خانوادگی در شهر اصفهان» انجام دادند. نتایجی حاکی از آن است که (1) بدترین حالت تحصیلی از نظر، زمانی بوده که دانش آموز، دو یا چند مشکل حاد خانوادگی همزمان داشته است (2) اختلاف پیشرفت تحصیلی دانش آموزانی که مشکل ناسازگاری والدین داشته اند معنادار بوده است

تحقیقات خارج از ایران

رافری و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به «بررسی والدگری در ارتباط با سازگاری و استفاده از چارچوب نظریه خودمختاری» می پردازد و فرایندهای انگیزشی را یقیناً بر مبنای دیدگاه خودمختاری در نظر گرفته و یافته ها حاصل از مطالعه نشان دادند که روابط بین ساختار والدین و حمایت خودمختاری فرزندان توسط والدین بر سازگاری فرزندان و احساس کنترل و قدرت آنها تاثیر دارد.

هنکینز -رایدر، 1992 به نقل از سینگلتن، 2016) ادعا می کند که خانواده های نوجوانان بزهکار باید به دستورالعمل ها مربوط به تکنیک ها ارتباط مؤثر و تعامل پایبند خانوادگی مثبت باشند. تحقیق در مورد کنترل اجتماعی خانواده، رویداد شام خانوادگی را به عنوان راهی برای تقویت روابط والد معرفی فرزندی کرده است و بطور کل به صرف شام خانوادگی با هم را با خشونت و پر خاشگری کمتر نوجوانان مرتبط می دانند. شام در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

خانواده های تک والدی به عنوان یک عامل کاهش میزان بزهکاری نوجوانان شناخته شده است. کچول و ویک، 1۹۹۶ (به نقل از سینگلتن، 2016) در پژوهش خود در مورد تجربیات نوجوانان تبهکار تأکید کرده اند که خانواده در سبک ارتباط میان فردی نوجوان و به خصوص در انتخاب همسالان. تأثیر دارد آنها بر این باورند که نوجوانان با سبکهای ارتباط میان فردی مشابه، گرایش دارند که رفتارهای مشابه همدیگر انجام دهند و نیز روابطشان را گسترش دهند که این امر ممکن است احتمال بزهکارانه رفتار آنها را افزایش دهد.

ارث، گراسبو و میگز-آلویز (2۰۱۵) (در پژوهش خود به شش عامل روانی-آمورشی، خانوادگی، تحولی، اقتصادی، سازمانی و اجتماعی درافت تحصیلی دانشجویان دانشگاه گالیسیا در اسپانیا اشاره می مونیکا کنند 3. 2014) (در پژوهش خود علل شکست تحصیلی را به ترتیب شامل مشکلات خانوادگی، مشکلات انطباق با محیط آموزشی، مشکلات انگیزشی، مشکلات روابط تحصیلی، شرایط نامناسب آموزشی، تأثیرات منفی محیط،

همچنین خان، احمد و کوثر) (۲۰۱۳) در مدلی که برای افت تحصیلی تدوین کرده اند، پایین بودن تعهد برای مطالعه، مدیریت زمان و مشارکت در کلاس را به عنوان عوامل اصلی مرتبط با شکست تحصیلی و فقدان حمایت خانواده، مشکلات روانشناختی، تغییر سیستم و انتخاب رشته تحصیلی نامناسب را به عنوان عواملی که اثر غیرمستقیم بر شکست تحصیلی دارند، ذکر میکنند.

دیرینگ، (۲۰۰۹) (در پژوهشی با عنوان «موفقیت تحصیلی بچه ها با کیفیت حمایتی و مراقبتی بالا و پایین که بین 1300 دانشجوی کالج بوستون 2» انجام داد، به این نتایج دست یافت، در خانواده های با درآمد پایین فرزندان که سطح کیفیت بالایی از مراقبت را دریافت کرده باشند، نه تنها در تقویت عملکرد تحصیلی و موفقیتشان تأثیرگذار است، بلکه اثرات فقر را نیز کاهش می دهد و اینکه بچه هایی که در پنج سال اول زندگیشان مراقبتها و حمایتهای والدینی بیشتری را نسبت به دیگران دریافت کرده اند در سالهای میانی تحصیلاتشان پیشرفت و موفقیت بهتر و بالاتری نشان دادند. همچنین کودکان خانواده های کم درآمد اما باکیفیت حمایتی و مراقبتی بالا- پیشرفت و موفقیت تحصیلی بیشتری نسبت به دانش آموزان قشر مرفه داشتند، بهخصوص اگر این خصوصیت در کنار دو پارامتر درجه و میزان تحصیلات و شغل والدین هم قرار گیرد بیشتر مؤثر است

کاپلان و همکاران) (۲۰۰۲) اعتقاد دارند که عامل خانواده عامل مهمی در موفقیت تحصیلی و سازگاری مطلوب دانش آموزان است به نظر آ، نان محیط خانوادگی مناسب نقش اساسی در رشد عزت نفس دانش آموزان ایفا میکند که منجر به سازگاری مناسب و پیشرفت تحصیلی میشود

روش پژوهش

هدف کلی از این پژوهش بررسی خانواده برافت تحصیلی دانش آموزان می باشد. برای انجام این تحقیق از روش توصیفی و کتابخانه ای برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است که به شرح این نوع تحقیق پرداخته می شود

نتیجه

همسویی بین یافته های پژوهش حاضر و یافته های پژوهش های انجام شده بیانگر آن است که براساس پژوهش های انجام شده و با توجه به اهمیت تعاملات خانوادگی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و اینکه عوامل خارجی هم به واسطه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

عوامل خانوادگی بر تحصیل و درس نوجوانان تاثیر میگذارند، بنابراین شیوه‌های مؤثر و کارآمد تعاملات خانوادگی به عنوان مؤلفه‌های اساسی در حوزه تحصیل دانش آموزان باید مدنظر قرار بگیرد. اولیای خانه و مدرسه باید در این حوزه با تلاش و دقت نظر جهت این مهم بکوشند.

بنا بر ضرورت این موضوع، از بین عوامل مختلف مؤثر در افت تحصیلی دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفت. نوجوانان علاوه بر حضور فیزیکی و حمایت مالی خانواده به حضور روانی، احساس همدلی و درک شدن از طرف والدین و دریافت حمایت آنان و وجود جو صمیمانه و توأم با اعتماد و احترام متقابل و پذیرش نامشروط از طرف والدین نیازمندند تا بتوانند مسیر رشدی و تحصیلی خود را به درستی پشتسر بگذارند و به سرمایه‌های بزرگی همچون عزت نفس، رسیدن به استقلال و نهایتاً موفقیت تحصیلی دست یابند. با اینکه مسیر زندگی همیشه هموار نیست اما آنچه مهم به نظر میرسد برخورد مناسب والدین هنگام نگرانیها و چالشها، آموزش مهارتهای زندگی و مهارتهای اجتماعی در عمل به فرزندان و سعی در انطباق فکری از طریق انعطافپذیری و بالا بردن آگاهی خود از ویژگیهای رشدی نوجوانان و عدم استفاده از کارکردهای ناکارآمد مانند سرزنش، انتقاد و قیاس منفی و دوری عاطفی از آنان میباشد

پیشنهادهای پژوهشی:

۱. انجام این پژوهش، از دیدگاه پسران و دختران و مقایسه نتایج با یکدیگر پیشنهاد میشود.
۲. انجام پژوهشهای مشابه، در میان دانش آموزان مقاطع مختلف و رشته‌های مختلف نیز اجرا شود.
۳. بررسی علل افت تحصیلی به تناسب سن و پایه‌های خاص انجام شود.
۴. بررسی کیفی ابعاد تعاملات خانوادگی دانش آموزان دارای افت تحصیلی از دیدگاه والدین پیشنهاد میشود.
۵. بررسی آسیبهای روانشناختی، ارتباطی و اجتماعی متأثر از افت تحصیلی انجام شود..

پیشنهادهای کاربردی:

- از یافته‌های این پژوهش جهت آموزش به والدین در مدارس برای بهبود تحصیل دانش آموزان استفاده شود. از نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر جهت تدوین برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی با هدف رفع مشکلات تعاملی خانواده‌های دانش آموزان دارای افت تحصیلی و تقویت عملکرد خانواده‌ها در این حوزه، بهره‌گیری شود.
- ۳- تدوین برنامه‌های آموزشی، پیشگیرانه و درمانی جهت رفع تعارضات والدی-فرزندی و آگاهاندن خانواده‌ها از پیامدهای حمایت افراطی از فرزندان و همچنین شیوه‌های مدیریت ناکارآمد در سبکهای فرزندپروری برای جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان پیشنهاد می‌شود

منابع

ابوالحسنی - ، منصوره (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌های استعاره‌های موفقیت بین سه گروه رتبه‌های برتر، متوسط و پذیرفته‌شده‌گان آزمون سراسری ۱۳۸۸-۱۳۸۹. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته مشاوره مدرسه. دانشگاه علامه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

طباطبایی

-احدی، حسن؛ جمهری، فرهاد (۱۳۸۹) روانشناسی رشد، نوجوانی تا بزرگسال. تهران: آینده درخشان.
-احمدی، سید احمد، نیلفروشان، محمد و عابدی، احمد (۱۳۹۲) آسیبشناسی خانواده طبقه‌بندی و سنجش.
فصلنامه احیاء اصفهان: دانشگاه اصفهان.

افضلی - ، مهناز؛ افضلی افشین؛ دلاور، علی (۱۳۹۳) فرا تحلیلی بر پایان‌نامه‌های انجام‌شده در حوزه افت تحصیلی فصلنامه انداز‌گیری تربیتی 5 (17) 23-44.

- (استراوس، کوربین، ج 1998). اصول روش تحقیق کیفی نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه محمدی (۱۳۸۷) تهران: مطالعات علوم انسانی و فرهنگی.

(امینی مرتضی 1397). -اثر بخشی پدرمان زوج هیجان‌محور بر صمیمیت زناشویی و کارکردهای خانواده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مشاوره خانواده، دانشگاه کردستان، کردستان.

ایلنگورث -، رونالد، اس (۱۳۷۱) کودک و مدرسه. ترجمه؛ شکوه نوابینژاد انتشارات رشد . ، چاپ سوم.
ایوری -، علی (۱۳۹۳) اثر بخشی پدرمان زوج سیستمی تلفیقی بر تعارضات زناشویی و آزار عاطفی زوجین، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مشاوره، دانشگاه فردوسی، مشهد.

-بازرگان، زهرا (۱۳۷۹) نگاهی دیگر به مسئله افت تحصیلی و شیوه‌های مقابله با آن در برخی کشورهای پیشرفته صنعتی، مجله پیوند. تهران: انجمن اولیاء و مربیان .

گرد بیابان ، اسماعیل (۱۳۸۲) روش‌های پیشگیری از افت تحصیلی. تهران ان . جمن اولیاء .مربیان و -تمنایی فر، محمدرضا، صدیقی ارفعی، فریبرز و سلامی محمدآبادی، فاطمه (۱۳۸۹) رابطه هوش هیجانی و خود پنداره و عزت‌نفس با پیشرفت تحصیلی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، 56-113-99.

-ترنبول، آن؛ ترنبول، رد اروین .، الیزابت و سوداک، لسلی (۱۳۸۸) خانواده‌ها متخصصان و کودکان استثنایی، ترجمه؛ پرویز شریفیدرآمدی، مسعود حجازی، محمدحسین فلاح و سودابه عضدالملکی (۱۳۸۸) انتشارات فراروان. چاپ اول

حاج حسنی، مهرداد (۱۳۹۴) تدوین و ارزیابی اثربخشی الگوی درمانی افزایش توانمندی یشناخت روان پسران پس از طلاق والدین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

حایری -، یسرا (۱۳۸۶) بررسی عوامل مؤثر در موفقیت دانش‌آموزان در ورود به دانشگاه در رشته‌های روان -شناسی و علوم تربیتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی.

حبیبی -، مجتبی، مظاهری، محمدعلی؛ دهقانی، سپید؛ عاشوری، احد (۱۳۹۳) هنجاریابی و ساختار عاملی مقیاس تعاملات خانوادگی و رضایت خانوادگی در خانواده. های ایرانی فصلنامه خانواده پژوهی. سال دهم.

-حجازی، یوسف (۱۳۸۵) عوامل مؤثر در بهبود گزینش دانشجویان کشاورزی ایران 5 (41) -.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

-حسام، مسلم؛ ثناگو، اکرم). (۱۳۹۱) رابطه افت تحصیلی با رضایت تحصیلی و برخی عوامل در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان، *مجله توسعه پژوهشی در پرستاری و مامایی*، ۹۶.

. جلالی، سید احمد، ۱۳۸۱، هوش هیجانی، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال هجدهم، شماره ۲۱ و بهار و تابستان ۱۳۸۱، شماره مسلسل ۷۰-۶۹، صفحات ۸۹ تا ۱۰۵

۲. حسنی، محمد، بی تا، ارتقاء خودکار "قبولی تضمینی" یا حذف مردودی معنی، کاربرد، دلایل، چالش ها و الزامات